

lotzen diran artean, eta bestera, lan orreik bear dan agerpena ba'lebe, erri guztian sortuko litzake keska eta ardura eta orduan egile ta taldeak ames barriz biziko litzakez.

Ta euskal teatroari ames eragin bear dautsagu euskerearen onez.

Agustin Zubikaray.

G. Aresti jaunak bere itzaldia irakurtzen du.

NOLA EREIN TEATROAREN GAURKOTASUNA EUSKALDUNEN ARTEAN

Lehenbizi egin behar dugun gauza, hau da: Batera, iritzi batera etorri behar dugu guztiok hea zer den teatroaren gaurkotasuna. Niri askotan pasatu zait eznaizela nire ingurukoen egun berean bizi. Badirudi ni gaurko egunean bizi banaiz nire inguruko asko atzoko egunean bizi direla, edo nire ingurukoak gaurko egunean bizi badira ni biharko egunean bizi naizela.

Hitzaldi hauetan gaurko teatroaz mintzatu behar da, nola erein teatroaren gaurkotasuna euskaldunen artean. Eta gertatzen da gaurko euskal teatroa ez dela gaurkoa, joan den mendekoa baizik. Horretarako bildu gara hemen, zahartasun zipriztin hori gure artetik behin eta betiko aldarazitzeko. Gure teatroa moralista da, badirudi sermoi edo prediku bat entzuten dugula, euskal komedia bat ikusten dugunean. Niri oso ongi iruditzen zaizkit predikuak, baina elizan. Apaizak ere, elizatik kanpoan mintzatzeko direnean beste mintza molde bat hartzen dute. Zergatik egiten dute, beraz frakadunek, apaizek berek ere egiten eta egin nahi ere ezuten gauza. Zergatik izanen gara Aita Santua baino santuagoak?

Hori da gure lehen akatsa. Bigarrena hau da. Askotan esan da: Teatro txikia, baina gurea. Zergatik sartuko gara txikitasun zeken batean, gauza haundiak egiteko kapaz garenean? Teatroa egin dezakegu, eztago horretan inolako inposibilitaterik, eztago horretan ezintasunik, zineman eta telebision dagoen bezala. Berdin kostatuko zaigu ona egitea edo txarra egitea, teatro haundia egitea edo teatro txikia egitea. Beraz, munduko teatroa estudiatu behar dugu, bertan zer ongi dagoen ikasi, eta bide horretatik

perma eta abia. Jakin behar dugu nor den Ugo Betti, nor den Pirandello, nor den Williams, Miller, Brecht, Becket eta Ionesco. Eta maisu hoetatik lezioak hartu.

Metodoak eta teatroa egiteko bideak eta moduak asko aldatu dira azken urte hauetan. Modu berri hoek ikasi behar ditugu, eta gure teatroan aplikatu.

Komedietan eta trajedietan ikusten ditugun gauzak oso haltura guttikoak dira. Horretan ere makal gabiltza. Gaurko problemak atera behar ditugu, jenteak, euskaldun jenteak pentsa dezan, gelditasun estatiko batean ezta din para. Teatroarekin bete ditzakegu euskal kulturaren dauden hutsuneak asko. Euskal kultura partikularrekin dezakegu euskaldunen artean liberekin batera. Euskal kultura eta munduko kultura berriak, bizitza molde berriak, pentsaera eta portaera berriak. Euskal kultura berriak behar dugu, eta biderik egokiena, erraxena eta politena teatroa da; komedia asko eskribitu behar ditugu, lehengo akats eta tonteria guztiak alde batera utzi behar ditugu.

Baina hau guzti hau egiteko, teatroa montatu behar da, organizazio bat, eskribitzale eta teatroko beste jentearen arteko organizazio eder bat.

Teatroan bi persona dira oso inportantzi handikoak: Eskribitzalea eta zuzendaria. Eskribitzaleak komedia eskribitzen du, eta zuzendariak gero ematen du jentearen aurrean. Bata bestea gabe ezta ezer, ezkerreko anka izanen da eskumakoa gabe, ibiltzen ezten gauza, gauza maingua. Zertarako eskribituko du idazleak gero zuzendariak teatro etxean eta jentearen aurrean ematen ezpadi? Eta zer emanen du zuzendariak, aurretik eskribitzaleak eskribitzen ezpadi? Teatro talde berriak formatu behar dira, eta talde hoi buruan zuzendari trebeak, gaurko teknika berrien jakitunak.

Atzerriko teatroa ezagutu behar da, baina ez itzuli, ez hitzez hitz itzuli. Atzerriko komediarik ezugu eman behar. Jente arruntak eztauka zergatik atzerriko gauzarik suportatu, aldezaurretik gure problema guzti argikuntza dastatu gabe. Eskribitzaleak eta zuzendariak dira teatro hori sustraitik eta lorragiño ezagutu behar dutenak.

Euskal herrian gaiztasun handirik gabe ehun teatro talde berri forma litezke. Baina hogeirekin kontentatuko ginake. Talde hoek euskal komediak eman beharko lituzkete, baina berriak, Altxaga eta Soroz guztiak alde batera utzirik. Hoek ongi daude historiarako, baina ezta dukagu

zertan historian bizi. Herri hilak historian bizi dira, herri biziak etorkizunean, esperantzan, molde berrietan, mugimentuan.

Hogei teatro talde, afiziozkoak, Euskal herri osoan baleude, afiziozkoak, baina ez denpora pasatzeko edo nobia topatzeko afizioarekin, urtean ehun komedia berri egin litezke. Horretarako iritzi batera etorri behar dute zuzendariak eta eskribitzaleek. Iritzi berdin hori lortzeko biderik egokiena elkartate berri baten fundazioa izanen litzake. Asko komeni dena. Elkartate hori formatzeko biderik onena eztakit nik. Eztut hemen proposiziorik presentatuko, teatro zuzendari jakitunik ezpaitago gure artean. Eskribitzaleak badaude, dozena bat, jente ona eta jakituna. Horregatik norbait arduratuko balitz zuzendariak egiten, hori izanen litzake gauzarik geien komeni dana.

Azkenean, gauza bat esan behar dut, teatroaren izaerarekin zer ikusi gutti daukana, baina bertan datza problema osoaren funtsa eta fundamentua.

Herri bakoitzean, komediak bertako euskeran eman behar dira, baina eskribitzaleak ezin eskribi dezake komedia bat mila euskera diferentetan. Euskal komediak euskera batu batean eskribitu behar dira, eta zuzendariaren ofizioan gauza derrigorrezkoa izanen litzake euskera batu hori ezagutzea. Honela komediaren saiaketan alda liteke euskera batu hori komedia emanen den euskera bizira.

Besterik ez.

GABRIEL ARESTI.

G. Aresti-k bere itzaldia bukatuta Piarres Larzabal jaunak itz egiten du euskal teatroaz, baiña zoritxarrez eztegu esan zituen itzen zeartasunik.

L. Mitxelena-k artzen du aldia. Orainarte emen mintzatu dira gai ontaz teatro idazleak bakarrik eta jakifia ikusleak ere beren eskubidea badute eta ni nor eznaizen arren norbaitek itz egin bear duen ezkeron neroni mintzatuko naiz. Uste dut emen mintzatu diran galetan zerbaitetan izlari guztiak bat etorri dirala eta esango nuke ez izlariak bakarrik entzule guztiak ere bat gaudela kontu ortaz. Teatro lana izkutuan eukitzeko ezta jentearen aurrean agertzeko baizik, eta, jakifia, ortarako gauza oiek gaur baiño maizago eta ugariago agertzeko modua bear genduke izan. Emen aitatu